

КОРНЕЛИЈЕ СТАНКОВИЋ (1831, Будим–1865, Будим)

Корнелије Станковић је рођен 1831. у Табану, српском делу Будима у ондашњој Краљевини Угарској (данашњој Мађарској), која је тада била у саставном делу Аустријског царства. Основну школу и гимназију похађао је у Араду, Сегедину и Пешти. Показујући изразиту склоност ка музици, у Пешти је, као гимназијалац, уз остале школске предмете учио виолину и клавир. Захваљујући моралној и материјалној помоћи породичног пријатеља Павла Риђичког од Скрибешћа, 1850. године Станковић одлази на студије музике у Беч, код угледног дворског оргуљаша, професора Конзерваторијума Симона Зехтера, међу чијим је ученицима био и Антон Брукнер. Код професора Зехтера је изучавао хармонију и контрапункт и савладао основе пијанистичке технике. Раскошан музички живот и подуке бечког професора обележили су најзначајнији део, али и завршетак Станковићевог школовања. У Бечу се упознаје са панславистичким идејама словенских интелектуалаца, који ће значајно утицати на његове идеале и животна стремљења. Инспириран радом Вука Стефановића Караџића на пољу народне књижевности, Станковић је рад на записивању и хармонизовању грађанских песама и народних напева започео убрзо по доласку на студије у Беч. Након првих објављених хармонизација, под називом *Српске народне песме* (1851, 1853, 1854), објавио је још четири збирке (1858, 1859, 1862, 1863). Забележене грађанске песме, међу којима су и оне на стихове популарних српских песника Јована Јовановића Змаја, Ђуре Јакшића, Васе Живковића, Јована Суботића, Ђорђа Малетића и других, обрађивао је као четворогласне хорске композиције, клавирске минијатуре или варијације за клавир. Неке од његових познатих композиција за клавир соло су: *Словенски кадрил*; *Српски кадрил*; *Бугарски кадрил*; *Српска полка*; најпознатија песма је чувена *Што се боре мисли моје*, за коју је текст написао Кнез Михајло Обреновић, а Корнелије је касније обрадио као једну од најпознатијих својих композиција *Варијације на тему – Што се боре мисли моје*, које је врло радо и сам изводио на клавиру, на задовољство многобројне публике широм Хабзбуршке монархије и Кнежевине Србије. Током 1861. и 1863. путовао је и бележио народне напеве у Шапцу, Лозници, Ваљеву, Чачку, Ужицу, Крагујевцу и другим градовима. Штампане збирке народних песама Станковић је посветио црногорском кнезу Данилу I, Српкињама, кнезу Михаилу Обреновићу и руском царском посланику у Бечу Виктору П. Балабину, а појединачне клавирске композиције кнегињи Јулији Обреновић и својој добротворки, Јелени Риђички.

Уз подуке бечког професора Зехтера, Станковић је написао своје прве две *Литургије Св. Јована Златоустог* (1851, 1852). Почетни покушаји младог музичара нису били у складу са традицијом народног црквеног појања, па нису са одушевљењем прихваћени ни од верника ни од црквених великодостојника. Међутим, атмосфера у круговима свесловенски оријентисане културне елите у Бечу, где су се тада, између осталих, налазили и Вук Стефановић Караџић, Јован Суботић, Бранко Радичевић и многи други српски интелектуалци, пробудила је у младом Станковићу интересовање за националне вредности. Иако је живео у Хабзбуршкој монархији, одржавао је снажне везе са Србијом и контакте са многобројним личностима из различитих друштвених слојева широм Европе, из Беча, Москве, Петровграда, Пеште, Београда и других градова. Међу њима су били црквени великодостојници, политичари, правници, књижевници, лекари, трговци, уметници и љубитељи уметности, од којих је примао многобројна признања за

свој рад. Подстицај за пионирски рад на утемељењу националног стила у српској музици добијао је од значајних личности и интелектуалаца у Хабзбуршкој монархији и Кнежевини Србији. Међу њима су били Патријарх српски Јосиф Рајачић, руски прота и посланик у Бечу Михаило Фјодорович Рајевски, српски кнез Михаило Обреновић, Митрополит београдски Михаило и црногорски кнез Данило. Станковић је народно црквено певање проучавао на научној основи, сагледавајући његово психолошко и социолошко дејство. Описујући појање, Станковић истиче: *У појању казује народ побожна осећања своја. Појање уздиже душу човечију к Богу, а срце топи у дубокој смерности. Јесмо ли поносити, појање нас опомиње на смерност; јесмо ли тужни, утеха нам је у појању; јесмо ли у невољи, то нам појање улева у срце надежду Свемогућега. Све се то казује у појању и ми сви то осећамо. Јер у појању народ говори своје Творцу из срца, говори како осећа, а осећање је разумљиви језик за свакога.*

У Сремским Карловцима, од 1855. до 1857. године, савременим нотним писмом први пут је забележио напеве готово целокупног црквеног репертоара. Хармонизујући потом већину записаних једногласних напева за четворогласни хор, свом народу је даровао непроцењиво вредну заоставштину: три објављене књиге под називом *Православно црквено појање у српског народа* (Беч 1862, 1863, 1864.), као и 17 рукописних свезака четворогласних црквених песама и пет засебних свезака са око 400 страница једногласних напева из Осмогласника, Општег и пригодног појања, Празничног појања из Минеја, Триода и Пентикостара.

Како је Коренлије и примећивао да музика нема место у српском друштву које јој припада, чинио је све да у њој могу да уживају сви слојеви друштва. Он је добро видео, како каже Демелић, да баш друштвени положај музички захтева без одлагања да се музика према друштвености развија. Она не сме бити и остати својина само вишега друштвенога сталеза, већ мора сав народ обузети и постати опште народно добро. У светлу ових начела, осим што их је приређивао и објављивао, Станковић је записе световних и црквених мелодија, уз своје ауторске клавирске композиције, изводио и на концертима. Наступао је у Бечу, Пешти, Будиму, Београду, Новом Саду, Сремским Карловцима, Сомбору, Панчеву, Сремској Митровици, Шапцу, Ваљеву, Крагујевцу, као солиста пијаниста, али и са својим пријатељем, академским сликаром и соло певачем баритоном Стеваном Тодоровићем. Као диригент, наступао је са Првим београдским певачким друштвом, црквеним хором у Будиму и хором који је формирао у Бечу са групом страних певача. Посебно су значајна два Станковићева концерта одржана у концертној сали Музичког удружења у Бечу 1855. и 1861. године.

Први српски црквени хорови и грађанска музичка друштва у Хабзбуршкој монархији и Србији до појаве Корнелија Станковића су на богослужбеном и концертном репертоару имали композиције руских аутора и мање познатих аустријских и италијанских композитора: Готфрида Прејера, Бенедикта Рандхартингера, Франческа Синика, Вајса фон Беренфелса и других. Објављивањем Станковићевих дела, хорским певачима и диригентима у Бечу, Трсту, Задру, Котору, Панчеву и Београду постали су доступни нови хармонизовани напеви српског народног појања. Афирмацији националног стила посебно је погодовао и краткотрајан боравак Корнелија Станковића на месту диригента у Првом београдском певачком друштву од 1863. до 1864. године. Као

наследник Милана Миловука, Станковић је извршио значајан преокрет тиме што је уместо страних композиција увео српске народне песме, хармонизоване за хорски ансамбл. Основао је и тзв. *приуговорни хор*, са циљем да члановима хора пружи додатно, теоретско образовање. У тежњи ка подизању музичког образовања у Србији, заједно са Миловуком је 1863. године саставио и план за оснивање *Правителствене школе музике*, прве државне музичке школе у Београду.

Корнелије Станковић је још за живота био поштован и слављен и већ тада убројен међу најзначајније личности српске културне историје. За изузетне заслуге у областима којима се бавио, руски цар га је одликовао Орденом Св. Станислава. Бројне значајне институције, попут Панчевачког српског црквеног певачког друштва, именовале су га својим почасним чланом.

Неизлечива болест, туберкулоза, младом уметнику је онемогућила жељено музичко усавршавање у Русији. Свега тога Корнелије је био више него свестан: *Макар што сам болестан и ситан телом, надам се да ме неће Бог милостиви себи позвати пре него урадим што сам намислио.*

Преминуо је веома рано у тридесет четвртој години, уочи Васкрса 1865. године. Сахрањен је на српском гробљу у Табану. Када је ово гробље исељено, његови посмртни остаци су пренесени на Будимско гробље, одакле су, на иницијативу Музичког друштва *Станковић*, 1940. године пренети у Београд и сахрањени на Новом гробљу, у Алеји великана.

Музиколог Стана Ђурић Клајн истиче да је Станковићев рад *мелодграфски и стваралачки у исти мах*, јер је све сакупљене мелодије дао у својој хармонизацији, што је била нарочита новина у црквеном појању, које је дотле било извођено само једногласно. Световне народне мелодије прилагођавао је извођачким могућностима средине којој су биле намењене, због чега их је дао у једноставној, класичној хармонизацији за хор или клавир. Позната музичка школа, која је и данас активна, основана 1911. године у Београду носи име Корнелија Станковића, а 1993. године основана је летња школа у Сремским Карловцима под називом *Корнелију у спомен*, коју је утемељила и дуги низ година водила проф. др Даница Петровић, музиколог из Београда. У Београду такође делује Певачко друштво Станковић, основано давне 1887. године, једно од најстаријих певачких друштава у Србији које носи успомену на Корнелија и његово дело.

У оквиру сабраних дела Корнелија Станковића, Музиколошки институт САНУ, у сарадњи са Заводом за културу Војводине (садашњи Културни центар Војводине *Милош Црњански*), до сада је објавио три књиге са Станковићевом клавирском музиком (2004), песмама за глас и клавир и хорова (2007) и црквеном музиком (2015). Вокални студио *Орфелин* из Новог Сада је 2011. године објавио Станковићев *Осмогласник* у издању које поред нотног садржаја има и два диска Осмогласника у извођењу хора *Св. Стефан Дечански*, под управом диригенткиње Тамаре Петијевић, а *Литургију* Корнелија Станковића је извео и снимио хор Радио-телевизије Србије, под управом диригента Бојана Суђића, у продукцији ПГП-РТС-а 1999. године.

Поводом 150-годишњице Станковићевог рођења, 1981. године, у организацији Српске академије наука и уметности и Музиколошког института САНУ, одржан је научни скуп *Корнелије Станковић и његово доба*. Двадесет пет година касније (2006), одржан је Међународни научни скуп *Композитор и његово окружење*, поводом 175-годишњице рођења Корнелија Станковића и 150-годишњице рођења Стевана Стојановића Мокрањца. Организатори су били Музиколошки институт САНУ, Матица српска и Академија уметности у Новом Саду. Зборник радова са првог скупа (објављен 1985) представља до данас најисцрпније издање посвећено Станковићевом животу и делу. Рукописне свеске налазе се у Архиву Српске академије наука и уметности. У току је обиман, вишегодишњи рад на припреми ових рукописа за објављивање у Сабраним делима Корнелија Станковића, у оквиру пројекта којим руководи др Даница Петровић, директор Музиколошког института САНУ.

Музички примери:

Корнелије Станковић, [*Господи возвах Тебје*](#), шести глас, Хор *Св. Стефан Дечански*, дир. Тамара Петијевић;

Корнелије Станковић, [*Варијације на тему – Што се боре мисли моје*](#), (одломак), Душан Трбојевић, клавир.